

BÀI : PHƯƠNG HƯỚNG

GV : Huỳnh Toàn

I/ KHÁI QUÁT VÀ QUAN NĂNG PHƯƠNG HƯỚNG :

1. Theo sự nhận xét của các nhà tự nhiên học , nhờ có quan năng phương hướng : sau một hành trình xa xôi , loài chim vẫn trở về được điểm khởi hành mặc dầu phải qua bao nhiêu biển rộng, núi cao. Ví dụ : chim nhạn, cò, sếu... hoặc cả

+Bồ câu đưa thư, bồ câu nuôi thường, nếu ta mang chuồng tới một nơi xa lạ và thả những chim nhốt bên trong, cả số chim ấy sẽ vỗ cánh trên nền trời xanh biếc trở về nơi chúng đã bị bắt buộc phải dời bỏ.

+Cá, người ta cũng nhận xét thấy điểm lạ lùng như trên về quan năng phương hướng

+Lươn qua bao nhiêu quãng đường xa vẫn trở về nơi chúng đã sinh, đã lớn ở đấy sau cuộc du lịch với bao hiểm nghèo.

+Ong và kiến dù xa tổ đến đâu chẳng nữa vẫn không hề lạc đường. Ta hãy nhìn một chú ong bay nhớn nhoe từ hoa này sang hoa khác hút nhị làm mật. Có khi chú đi qua cả một cánh rừng bát ngát, vui vẻ với cuộc viễn du thần tiên đầy hương thơm của hoa ngàn cỏ nội nhưng chú vẫn bay được về tổ trước khi trời tối.

+Chó và mèo sau khi bị đem bán, lại trở về với chủ cũ dù người này ở thật xa.

2. Lợi dụng những buổi cắm trại giữa trời, chúng ta hãy tập tìm phương hướng. Sự tập này sẽ làm phát triển khả năng nhận xét, lý luận, ký ức, sáng kiến khiến cho chúng ta thêm sáng suốt khi cần định đoạt công việc một cách mau chóng và tự tin.

Hơn nữa nếu biết tìm phương hướng, trong cuộc đi chơi núi hoặc rừng dù đường có khúc khuỷu đến đâu chẳng nữa, dù có tiến ngày càng sâu vào miền hoang vu, chúng ta không còn lo lạc đường về

3. Không gian được chia ra làm 4 phương chính là : ĐÔNG, TÂY, NAM, BẮC. Và 4 hướng kế là : ĐÔNG BẮC, ĐÔNG NAM, TÂY BẮC, TÂY NAM

Nhưng để việc khảo sát được chính xác hơn, người ta còn chia ra thêm tám phương phụ nữa là : BDB, ĐDB, ĐDN, NDN, NTN, TTN, TTB, BTB.

4. Phân loại định hướng : 7 loại

Có rất nhiều loại định hướng nhưng để chúng ta dễ lĩnh hội, dưới đây chúng tôi sẽ lần lượt trình bày các loại định hướng sau đây :

- Bằng hướng gió
- Bằng gốc cây mọc rêu
- Bằng mặt trăng
- Bằng bóng nắng
- Bằng đồng hồ
- Bằng sao trời
- Bằng địa bàn

II/ CÁC LOẠI ĐỊNH HƯỚNG :

1. Định hướng bằng hướng gió :

Ở Việt Nam có 2 mùa gió chính là :

1.1> Gió Nam (gió mùa hạ)

Thời từ tháng 4 – 5 dương lịch đến tháng 10 – 11 dương lịch. Gió này thổi từ biển Đông Hải vào lục địa theo chiều :

- a. Tây Nam lên Đông Bắc
- b. Đông Nam lên Tây Bắc

Khi gió thổi thường mang theo mưa và gió đem hơi nước từ biển vào lục địa

2.2> Gió Bắc (gió mùa đông)

Thời từ tháng 10 – 11 đến tháng 4 – 5 dương lịch. Gió này thổi từ lục địa ra biển theo chiều Đông Bắc xuống Tây Nam. Gió khô ráo không đem mưa tới

2. Định hướng bằng gốc cây rêu mọc :

Trong các rừng cây thường ẩm ướt và thiếu ánh sáng mặt trời nên ở các gốc cây thường có rêu mọc. Muốn biết hướng ta tìm đến quan sát những gốc cây to nếu thấy phía nào có rêu mọc và gốc cây ẩm thấp thì đó là hướng Bắc.

3. Định hướng bằng mặt trăng :

Về ban đêm ta có thể quan sát mặt trăng để định hướng. Trăng luôn luôn mọc ở đằng ĐÔNG và lặn ở đằng TÂY.

Có 3 loại mặt trăng

3.1>Trăng thượng tuần :

Có màu vàng hiện từ 1 – 15 âm lịch. Mặt trăng hình lưỡi liềm hai đầu nhọn quay về hướng đông, gọi là trăng non. Vào khoảng 18 giờ trăng ở hướng nam và khoảng 24 giờ trăng ở hướng tây.

3.2>Trăng rằm :

Trăng tròn và sáng. Vào khoảng 18 giờ trăng ở hướng đông và khoảng 24 giờ trăng ở hướng nam.

3.3>Trăng hạ tuần :

Trăng có hình bán nguyệt khuyết hai đầu nhọn quay về hướng tây. Trăng lên thật muộn, khoảng 24 giờ trăng mới xuất hiện ở hướng đông và 6 giờ ở hướng tây.

H. TÂY

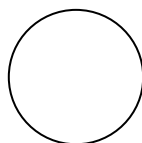

Trăng hạ tuần

H.ĐÔNG

Trăng thượng tuần

Trăng rằm

4. Định hướng bằng bóng nắng :

4.1>Phương pháp bóng nắng vòng tròn :

Về loại này ta có nhiều cách để tìm hướng. Đây là 1 cách : trên mặt tờ giấy trắng ta vẽ 1 đường tròn tâm O, kẻ 2 đường thẳng góc cắt vòng tròn tại 4 điểm lần lượt ĐÔNG, NAM, TÂY, BẮC (theo hình vẽ). Tại Đông ta ghi 12 giờ, Tây ghi 18 giờ, Bắc ghi 24 giờ rồi ta chia khoảng cách cho đều với giờ tương ứng.

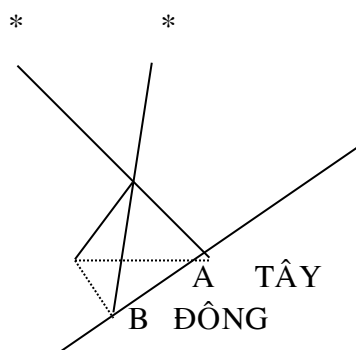
Muốn biết phương hướng ta dùng 1 cây que đặt vào 1 điểm trong vòng tròn trùng với giờ đồng hồ đeo tay (thí dụ 8 giờ) rồi ta xoay tròn tờ giấy sao cho bóng cây que chạy qua tâm vòng tròn tại vị trí mới của tờ giấy, bóng cây que và

hướng ghi sẵn trên tờ giấy cho ta các hướng muốn tìm. Phương pháp này cần đồng hồ khá chính xác để thực hiện.

4.2>Phương pháp bóng nắng Tây và Đông :

Đây là phương pháp bóng nắng đã kiểm chứng nhiều lần

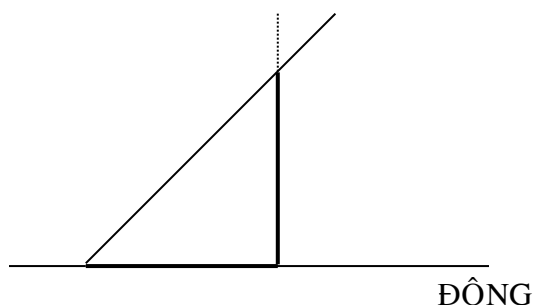
Phương pháp như sau : dùng 1 cây gậy dài 90 cm cắm thẳng xuống đất. Chiếc gậy sẽ đổ bóng nghiêng trên mặt đất. Bạn ghi điểm A vào đầu bóng nghiêng đó. Khoảng 10 phút sau bạn lại ghi điểm B nơi đầu nghiêng mới. Nối 2 điểm AB bạn sẽ luôn luôn được hướng ĐÔNG TÂY (A chỉ hướng tây, B chỉ hướng đông)

4.3>Phương pháp cây không bóng :

Đây là phương pháp tiện lợi khi không có đồng hồ hay địa bàn. Dùng 1 cây gậy dài chừng 1m cắm xuống đất cho đầu gậy hướng về mặt trời không để cho bóng cây lộ ra. Khoảng 10 phút sau mặt trời di chuyển và bóng gậy in trên nền đất. Bóng này chỉ cho ta biết hướng Đông phải tìm.

*-> * Mặt trời di chuyển

4.4>Phương pháp bóng đều :

Dùng 1 cây gậy cắm nghiêng nơi mặt đất, đầu kia treo trái dọi làm tâm điểm O. Vẽ vòng tròn. Bóng cây gậy sẽ in dài trên mặt đất. Khoảng 10 giờ sáng bạn ghi điểm A của bóng gậy qua vòng tròn. Đến khoảng 2 giờ chiều bạn lại ghi

điểm B của bóng cây in trên vòng tròn. Bạn chia đôi cung AB tại C thì đường OC kéo từ tâm sẽ xác định cho bạn hướng Bắc.

4.5>Phương pháp tính giờ :

Cắm thẳng 1 cây gậy xuống đất tại điểm O vào lúc có ánh nắng và ghi điểm A vào đầu bóng cây gậy. Khoảng 6 giờ, sau lại ghi điểm B vào đầu bóng gậy. Nối A với B và kẻ đường phân giác OC của góc AOB. Đường OC xác định cho ta hướng Bắc

Đây là lối tìm hướng Châu Mỹ dùng nhiều. Tuy nhiên tại Việt Nam vì ánh sáng mặt trời ban trưa xê dịch tùy theo tháng nên không chính xác lắm.

5. Định hướng bằng phương pháp đồng hồ :

Đặt đồng hồ trên mặt nằm ngang và xoay cho kim ngắn A (kim giờ) trùng với bóng cây cắm phía ngoài. Kẻ đường phân giác OI của góc AOB (B là số 12 và O là trục kim đồng hồ). Đường thẳng OI sẽ xác định cho bạn hướng Nam nếu là buổi sáng (tính theo chiều kim đồng hồ). Và cho bạn hướng Bắc nếu là buổi chiều (tính ngược kim đồng hồ).

Chú ý : nếu là ở nam bán cầu bạn sẽ tính ngược lại

6. Định hướng bằng sao trời :

Vào những đêm không có trăng, sao mọc đầy trời, muốn tìm phương hướng cho chính xác bạn phải tìm đến sao Bắc Tinh (Bắc đẩu : Etoile Polaire) để biết hướng Bắc hay sao Nam Thập (Croix du Sud) để biết hướng Nam. Sau đây là vài cách giúp bạn tìm phương hướng ban đêm

6.1>Tìm phương Bắc :

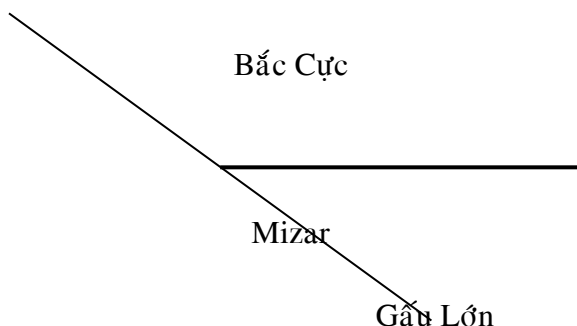
A. BẰNG CHÒM SAO BẮC ĐẪU:

Thiên tòa Bắc cực này gồm 2 chòm : Gấu lớn/ Đại hùng tinh/ Bắc cực và chòm Gấu nhỏ /Tiểu hùng tinh. Sao Bắc Tinh chỉ là 1 ngôi sáng nhất của chòm gấu nhỏ. Chòm này vì mất thường khó thấy nên ta phải nhờ chòm Gấu Lớn để tìm sao Bắc Cực. Sao Bắc Đẩu là chòm sao có hình thù 1 cái ghế dựa, gồm bảy ngôi sao. Thiên tòa Bắc Cực thuộc Bắc bán cầu, xuất hiện từ tháng 3 đến tháng 8 còn các tháng khác phải chờ vào khuya hay gần sáng mới thấy. Muốn tìm sao Bắc Tinh, bạn kéo dài hai ngôi sao chân ghế (Mirak và Dubhé) một khoảng gấp 5 lần khoảng cách hai sao đó sẽ thấy ngay.

Bạn cũng có thể nhờ chòm Gấu Nhỏ (Tiểu Hùng Tinh) để tìm. Chòm này có 7 sao. Sao Bắc Cực sáng nhất và nằm ở chót đầu cái ghế dựa

B.BẢNG SAO THIÊN HẬU :

Sao Thiên Hậu gồm 5 vì sao xếp theo hình chữ M lúc lên quá đầu hay hình chữ W lúc ở Phương Đông. Thấy rõ từ tháng 8 năm này đến tháng 5 năm sau. Nó nằm đối diện với sao Mizar của chòm Gấu Lớn. Khoảng cách tới sao Bắc Cực cũng bằng 5 lần như Gấu Lớn

C.BẢNG CHÒM HIỆP SĨ (Oron/ thần săn) :

Chòm này xuất hiện ở Nam bán cầu và di chuyển từ đông sang tây vào khoảng từ tháng 11 năm này tới tháng 5 năm sau. Muốn tìm sao Bắc Tinh, ta kéo dài 1 đường tưởng tượng phát xuất từ 3 ngôi sao thanh kiếm giữa dải dây lưng (C) (Người Zulu gọi là Tangolubu tức 3 con heo bị 3 con chó đuổi). Tới ngôi sao Chúy đầu và vượt qua chòm Phu Xe sẽ tới sao Bắc Cực.

6.2>Tìm Phương Nam :

A.BẢNG SAO THÁNH GIÁ :

Chòm này xuất hiện ở Nam bán cầu khoảng từ tháng 5 đến tháng 7. Sao Thánh Giá giúp ta biết vị trí của sao Nam Cực (Nam Tào). Có 2 cách tìm phương nam bằng sao Thánh Giá

B.BẢNG SAO TAM GIÁC (Triangle) :

Chòm này nằm kề bên chòm Cân Nước. Muốn tìm hướng Nam, từ đỉnh B của tam giác kẻ đường trung trực qua cạnh đáy () 1 khoảng chừng 3 lần đường trung trực ta sẽ gặp sao Nam Tào (N).

C.BẢNG CHÒM CHỮ THẬP CỦA THIÊN THUYỀN :

Chòm Thiên Thuyền (cái tàu/ Navire) nằm bên chòm Thánh Giá. Từ đỉnh () chữ thập () ta kẻ đường tưởng tượng dài khoảng 6 lần đoạn () ta sẽ gặp sao Nam Tào.

D.BẢNG SAO HÔM VÀ SAO MAI :

Vào những buổi chiều tà, hướng mắt nhìn về phương Tây, bạn sẽ thấy xuất hiện một vì sao rất sáng. Đó là Sao Hôm. Về sáng sớm vì sao này lại xuất hiện trên trời Đông mang một tên mới là Sao Mai

Một điều còn làm ta bối ngỡ nữa là khi nhìn Sao Hôm vừa lặn thì 1 vì sao khác lại mọc lên ở nơi trời Đông. Đó là Sao Vượt (Venus/Kim Tinh)

Thần Nông còn gọi là Bò Cạp

Ở nước ta, Thần Nông mọc không cao lắm, lúc lên cao nhất chỉ ở lưng chừng trời, lúc này nó ở về hướng Nam, lúc Thần Nông mới mọc ở sát chân trời về bên trái nơi đó là hướng Đông Nam, lúc sắp lặn ở sát chân trời về phía bên phải nơi đó là hướng Tây Nam

7. Định hướng bằng địa bàn :

7.1>Địa bàn :

Có 2 loại địa bàn thông dụng là loại có kim (1 đầu có từ tính) quay trên 1 trục và luôn chỉ hướng Bắc

Một loại khác không có kim mà chỉ có một mặt tròn trên có ghi mũi tên và luôn chỉ về một hướng hoặc ghi số O và chữ N

7.2>Hoa gió : là một mặt tròn, trên có ghi 4 hướng chính Đ.T.N.B cùng các phương phụ

Ngoài các phương trên, ở những địa bàn hoàn hảo ta còn thấy ghi cả độ (360 độ) và ly giác (400 ly giác) tương ứng

Hướng Bắc ở độ 0^0 hay 360^0 tức 0 ly giác

Hướng Đông ở 90^0 tức 1600 ly giác

Hướng Nam ở 180^0 tức 3200 ly giác

Hướng Tây ở 270^0 tức 4800 ly giác

Vì ảnh hưởng của địa từ trường tại mỗi vị trí trên trái đất khác nhau, nên địa bàn cũng có phần sai lệch. Tuy nhiên cũng còn khá chính xác. Để được an toàn và chính xác khi sử dụng ta nên tránh các vùng có ảnh hưởng như : dây điện cao thế, đường xe lửa, súng đạn, đồ sắt...vì từ tính ở những nơi này có thể làm sai lệch độ chính xác của địa bàn.

THỜI GIAN LAO ĐỘNG BAÏC. ÑẺA THỜI GIAN ÑI TỜUC LAO TỜI HUYU MINH
DÉMO STHÈ NÈ

